

Näkökohtia ETLAn mallista*

KARI PURO

toimitusjohtaja

Eläkevakuutus Oy Ilmarinen

ETLA:n sukupolvimalli on mielenkiintoinen yritys eläkepoliittisten toimenpiteiden kansantalousvaikutusten tutkimiseksi.

On ilahduttavaa, että mallin mukaan vuoden 1996 alussa toteutetun työeläkeuudistuksen vaikutukset kansantaloudessa ja ihmisten elämässä ovat positiivisia. Myönteisistä vaikutuksista saattaa syntyä sellainen mielikuva, että jatkamalla samansuuntaisia kehittämistoimia, myönteiset vaikutukset lisääntyisivät. Lopputuloksena saattaisi olla koko eläkejärjestelmän lähtökohtien kyseenalaistuminen.

Pakollisen TEL-järjestelmän tarvetta on perusteltu lähinnä seuraavilla tosiasioilla:

- a) Vaihtoehtona olisi sekava työnantajakohtaisten ja yksilöllisten eläkejärjestelyjen verkosto. Hallintokulut paisuisivat.
- b) Jotkut saisivat päällekkäisiä etuja, mikä aiheuttaisi turhia kustannuksia.
- c) Ihmiset *eivät toimi rationaalisesti*, ts. he eivät useinkaan hoida oma-aloitteisesti eläketur-

vaansa kuntoon, jos lakisäätteistä turvaa leikataan. Monet siis jäisivät vaille eläketurvaa tai puutteellisen turvan varaan.

Kohtien a ja b merkitystä ei ETLA:n mallissa ole riittävästi otettu huomioon.

Sukupolvimallia ei kuvata kovin yksityiskohtaisesti. Keskeisenä ominaisuutena näyttää olevan, että kotitaloudet optimoivat varallisuutensa elinkaarensa ajalle mm. tekemällä päätöksiä eläkkeellejäämisen ajankohdasta. Elinkaaren pituus arvioidaan odotettavissa olevan elinajan mukaan. Periaate on kahdella tapaa ongelmallinen:

1. Yksilön päätös eläkkeellejäämisestä ei perustu pelkästään taloudelliseen ajatteluun, vaan siihen vaikuttavat myös sellaiset tekijät kuin terveydentila ja työolot. Useat henkilöt joutuvat jäämään eläkkeelle aikaisemmin kuin puhtaan taloudellisen harkinnan mukaan olisi optimaalista, ja tämän ilmiön merkitys todennäköisesti korostuu laskelmissa, jossa eläketa-soa alennetaan.

2. Elinajan pituuteen sisältyy huomattavaa epävarmuutta, joka rationaalisessa päätök-

* Kommenttipuheenvuoro Kansantaloudellisessa Yhdistyksessä 14.12.1995

senteossa olisi otettava huomioon. Tämän vuoksi voidaan epäillä, tuottaako edessä olevaan elinaikaan perustuva optimointi realistisia tuloksia. Jos esimerkiksi eläkkeet poistettaisiin kokonaan, seuraisi tästä ilmeisesti huomattavaa "liikasäästämistä", kun yksilöt joutuisivat vaurutumaan keskimääräistä pitempään elinikaan.

Kohdan 1. huomioonottamisen voisi arvioida vaimentavan mallin käyttäytymismuutoksia,

mikä pienentäisi eläkeuudistuksen arvioituja vaikutuksia. Kohdan 2. vaikutukset voisivat toisaalta olla vastakkaisuuntaisia. ETLA:n mallin arviot eläkeuudistuksen vaikutuksista ovat oikeansuuntaisia, mutta vaikutusten suuruudessa on merkittävää epävarmuutta. Mahdollisuuden arvioida optimaalinen eläketaso mallin avulla on suhtauduttava epäilevästi, mikäli edellä esitetyt ongelmat otetaan huomioon.